שיחה בעיון (תשע"ח)

וישב – החיוב לתבוע הגאולה ("ביקש יעקב לישב בשלווה")

השיחה: לקוטי שיחות חלק ל', שיחה א' לפרשת וישב • siha.beiyoune@loubavitch.fr

הערה למגיד השיעור: עיקר ביאור וחידוש שיחה זו מיוסד על התוועדות ש"פ וישב תשמ"ו[1]. אמנם הרבי התחיל בביאור העניין כבר בש"פ וישב תשד"מ, והרבי דיבר ע"ז בהרחבה גם ביחידות לאדמו"ר מסדיגורא בתשד"מ, בסמיכות להתוועדות הנ"ל.

כל מקורות אלה נמצאים במדור 'הוספות' של האתר, וכדאי לעיין בהם, לכל לראש מכיון שישנם בהם פרטים רבים (באותיות של עבודה), שלא הובאו כלל בשיחה. וגם, כדי להיכנס ב'אווירה' של השיחה – איך הרבי מורה לנו לדרוש ולתבוע את הגאולה!

הקדמה:

ידועה הסיסמא שהרבי תבע בתוכנו, התביעה התמידית מהקב"ה: "אנו רוצים משיח עכשיו!", "We Want Moshiach Now!" וכו'.

נשאלת השאלה: האם כך הם פני הדברים, שעלינו **לתבוע** מהקב"ה את הגאולה ולא לחכות שהוא ית' יחליט שאכן הגיע הזמן?! ובכלל, איזה מין דרישה היא זאת: אם אתה רוצה משיח, תתחיל לעבוד, תחזור בתשובה, ואז יבוא המשיח! מהי התועלת **לתבוע** זאת?

ובכן, היום נלמד בשיעור איך כל זה מתחבר מאוד לפרשתנו, ושגם יעקב אבינו תבע שלווה 'גאולתית' מאת הקב"ה. אבל לפני שנגיע למסקנה זו, נצטרך לעיין היטב בגדר "שלוות יעקב", וכפי שנבאר.

מקור 1:

ידוע החשיבות שנותנים לשֵׁם הפרשה (הניתן ע"פ מנהג ישראל, שאינו רק סתם 'המִלה הראשונה של הפרשה', אלא הוא בעצם ה**כותרת** לכל הפרשה – בו גלום כל **תוכן** הפרשה[2].

ועפ"ז צריך להבין בנוגע לפרשתנו: שֵׁם הפרשה "וַיֵּשֶׁב" פירושו – התיישבות באופן של שלווה ומנוחה, ואילו **תוכן** הפרשה הוא בעיקר בעניין מכירתו של יוסף, דבר שכמובן הפריע ושלל לגמרי את מנוחתו ושלוותו של יעקב.

וכפי שרש"י מפרש על המלה "וַיֵּשֶׁב": "בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, קָפַץ עָלָיו רוּגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף. צַדִּיקִים מְבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, אוֹמֵר הקב"ה: לֹא דַיָּן לַצַּדִּיקִים מַה שֶּׁמְּתוּקָן לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא שֶׁמְּבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה"[3].

[1] באותה התוועדות, אחרי ביאור השיחה דידן, הרבי ביאר גם "ותצא דינה", ביאור עליו מבוססת השיחה בעיון דשבוע שעבר (ויצא תשע"ז), בלקו"ש ח"ל.

[2] בהערה 2 בשיחה, הרבי מביא אחת מההוכחות הפשוטות לחשיבות שם הפרשה: פרשה שתחלתה "אלה **תולדות** נח" נקראת "**נח**", ופרשה אחרת שתחילתה "ואלה **תולדות** יצחק" נקראת "**תולדות**". אם היו קוראים רק לפי המלה בראשונה, היה צריך להיות הפוך: פרשת "נח" להיקרא בשם "תולדות", ופרשת "תולדות" (המאוחרת יותר) להיקרא בשם "יצחק"... ומכאן הוכחה ששם הפרשה מורה אכן על תוכן הפרשה, וישנו קשר בין שם הפרשה לתוכנה.

[3] **לקהל מתקדם:** ה'עולם' מבין בדרך כלל הרש"י הזה כ**תמיהה**: הקב"ה אומר לצדיקים "לא מספיק לכם שלוות עוה"ב, אתם רוצים גם שלווה בעוה"ז?!". אכן, מביאור ומהלך השיחה משמע (וכך הסביר הרבי ביחידות לאדמו"ר מסדיגורא), שיש ללמוד הרש"י הזה **בניחותא** – צדיקים מבקשים שלווה, ואז הקב"ה מסכים לזה **ומקבל** את בקשתם! (משהו בסגנון: "טוב, חוץ משלוות עולם הבא אתם רוצים גם שלוות עולם הזה, נראה איך לעשות זאת...".

בנוסף לכך, יש להעיר שכמה מפרשי המקרא מסבירים, ש"קָפַץ עָלָיו רוּגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף" הוא **תוצאה** ישירה מזה ש"בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה" – לדוגמא, בכלי־יקר: "וביקש לישב בשלוה, **על כן** קפצה עליו רוגזו של יוסף"; ובאור־החיים: "יעקב הוא **הגורם** במה שביקש לישב... כי האדם גורם לעצמו את כל אשר תבאנה עליו". וכן משמע גם מהמדרש (שנביא לקמן בהערה 5) "יעקב אבינו **על ידי** שבקש לישב בשלוה בעוה"ז נזדווג לו שטנו של יוסף".

היינו שזה נחשב לכאורה כעין חטא מה שיעקב מבקש שלווה (ולכן הוא 'נענש' ע"ז...). אכן, נוכיח בהמשך שרש"י פירש באופן אחר לגמרי, באופן חיובי ביותר...

מקור 2:

[נשאלת השאלה: האמנם זה נחשב לחטא?! מה רע בכך שיעקב ביקש קצת 'שלווה' – האם הוא לא היה זכאי לכך?!]

ובכלל, מהמשך הלשון ברש"י הנ"ל – "**צדיקים** מבקשים לישב בשלווה", משמע שזהו מבוקשם של צדיקים **בכלל** – כל הצדיקים רוצים חיים של מנוחה ושלווה. ומובן שלא יתכן לומר, שמבוקשם הרגיל של צדיקים הוא להתנהג באופן בלתי רצוי![4]

על כרחך צריך לומר, שבקשתם של הצדיקים לשלווה אינה ענין שלילי כלל וכלל! אלא אדרבה – הנהגה זו מתאימה לצדיק והיא חלק **משלימות עבודתו**. עליו לדרוש שלווה ומנוחה!

אלא שעפ"ז צריך ביאור לאידך גיסא: אם כן, מדוע הקב"ה אינו מסכים לכאורה לבקשתם, אם היא בקשה רצויה?[5]

מקור 3:

הביאור בזה יובן בהקדים הסבר מהות בקשת "שלווה" זו:

בקשתם של הצדיקים אינה (רק) לשלווה גשמית וגופנית (שהם רוצים לנוח...), אלא לשלווה אמיתית **ורוחנית**. על דרך שלוות **עולם הבא**[6], בו "צדיקים יושבין ונהנים מזיו השכינה"[7].

והגם שכתוב ש"היום **לעשותם**"[8] – היינו שבעולם **הזה**, כל רגע צריך להיות מוקדש ל**עבודה**, ואין זמן למנוחה ולשלווה... הנה, בקשתם של צדיקים לישב בשלווה, אינה לשם השלווה עצמה (כקבלת שכר על מעשיהם הטובים), אלא בעיקר כדי שע"י שלווה ומנוחת הנפש זו, הם יצליחו לעבוד כמו שצריך, להוסיף בעבודת ה' עד שהעבודה תגיע לתכלית **השלימות**.

על דרך מה שכתב הרמב"ם, שהטעם וה**תכלית** לכך ש"נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח", (אינו רק כדי שסוף־סוף לא יהיו לנו אויבים, ואז כל המעדנים יהיו "מצויין כעפר"...., אלא) "כדי שינוחו ממלכויות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן, וימצאו להם מרגוע **וירבו בחכמה**". זהו התכלית.

מקור 4:

ויש לומר, שכן הוא בקשר לבקשת יעקב "לישב בשלווה":

[4] **לקהל מתקדם:** והגם שמצינו בתורה עניין של 'חטא' (לפחות בדקות) גם אצל צדיקים – אמנם א"א לומר שזהו בקשת צדיקים **בכלל**, לבקש דבר **בלתי רצוי**!

[5] **לקהל מתקדם:** המדרש מפרש כך (שימו לב לחילוקים עם פירוש רש"י דידן): "בשעה שהצדיקים יושבים בשלוה, ומבקשים לישב בשלוה בעולם הזה – השטן בא ומקטרג. אמר (השטן): לא דיין שהוא מתוקן להם לעולם הבא, אלא שהם מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה?! תדע לך שהוא כן, יעקב אבינו על ידי שבקש לישב בשלוה בעוה"ז נזדווג לו שטנו של יוסף".

(א) המדרש אינו מדבר על כלל הצדיקים, אלא "בשעה" שצדיקים מסוימים מבקשים... (ב) המדרש מציין שהשטן הוא המקטרג (ולא הקב"ה שטוען זאת).

ועפ"ז, לשיטת המדרש ניתן לפרש שבקשת יעקב לשלווה היא אכן **רצויה**, אלא שהשטן מקטרג נגדו (כפי שהשטן קטרג גם נגד אברהם וכו'). אכן, לפירוש רש"י, הקב"ה הוא זה שאומר זאת. ולכן שואלים: מהי טענתו ית', אם בקשתם **רצויה**?

[6] עפ"ז יובן למה הקב"ה אומר "לֹא דַיָּן לַצַּדִּיקִים מַה שֶּׁמְּתוּקָן לָהֶם **לָעוֹלָם הַבָּא**, אֶלָּא שֶׁמְּבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה **בָּעוֹלָם הַזֶּה**". וזאת בהתאם לביאור שבפנים, שהצדיקים מבקשים לחיות בשלוות עולם הבא – בתוך העולם הזה...

[7] גמרא ברכות יז, א: "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". (להבדיל: ישנם אנשים שיושבים על הכורסא בחופש, ונהנים מהשמש בכיף... שם הצדיקים נהנים מזיו השכינה!).

[8] רש"י ואתחנן ז, יא: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם – ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם".

בקשתו לשלווה [לא הייתה רק שיזכה לנוח קצת מניסיונותיו המרובים, וסוף־סוף יחיה ללא דאגות... אלא] הוא ביקש לזכות בשלווה רוחנית, כדי **לעבוד** בשלימות את ה' - מתוך מנוחה.

אכן, זה ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף" הוא מפני שבמעמדו ומצבו **אז**, הוא לא היה ראוי עדיין לשלווה זו. אמנם, סוף־סוף, לאחרי גמר הזמן ד"רוגזו של יוסף", נתקיימה בקשתו "לישב בשלוה" (גם בעולם הזה) - וזאת משך 17 שנותיו האחרונות בארץ במצרים, שהיו אכן שנות שלוה ומנוחה, מיטב שנותיו![9]

מקור 5:

נשאלת השאלה: מילא אם לא היה זכאי אז לשלווה מיוחדת, אז שהקב"ה לא ייתן לו שלווה... - אבל האם היה צורך **לייסר** אותו בצרת יוסף **בנו**, הקשה באין ערוך מצרת לבן ועשיו?!

והביאור בזה: זה גופא שיעקב אכן זכה בסוף ימיו ל"שלווה בעולם הזה" הוא דווקא **מפני** ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף". וכידוע, שהעבודה מתוך צרה וצער כו' מזככת ומעלה את האדם למדריגות גבוהות ביותר בעבודת השם[10].

ועפ"ז מובן מדוע נקראת הפרשה בשם "וישב" המורה על ישיבה **בשלווה**, מאחר שסיפור "רוגזו של יוסף" המסופר בפרשתנו אינו אלא **הכנה והקדמה** - שהביאה בסוף לשלווה האמיתית שיעקב חווה ב-17 שנותיו המובחרות בארץ מצרים.

מקור 6:

נשאלת השאלה: הרי אם יעקב - שמידתו היא מידת **האמת** - ביקש שלווה, משמע שהוא העריך שהוא כבר עומד במעמד ומצב בו הוא אכן זכאי לשלווה זו, **בלי** לעבור דרך צרת יוסף! ואם כן, חוזרת השאלה: למה הוא הצטרך לעבור צרת יוסף?

והביאור בזה[11]: ובהקדים, שלפי חשבון השנים, אחרי בקשת יעקב לשלווה, אכן היו לו באמת **תשע שנים**[12] של שנות שלווה בארץ מגורי אביו! וזאת לפני שהגיעה צרת יוסף.

ויש לומר ששנות אלה **הן־הן** המענה לשלווה שביקש יעקב, לעבוד את ה' מתוך מנוחה. אבל, הקב"ה רצה שיעקב יזכה לשלווה **בשלימותה**, שלווה של "**עולמך** תראה בחייך"[13], שגם בעולם הזה יזכה למצב של עולם הבא... שלווה מיוחדת זו ניתנה ליעקב רק ב-17 השנים שהיה במצרים. וכדי להיות ראוי לשלווה זו, יעקב היה צריך להתעלות דרך צרת יוסף.

---

[9] זוהר פרשת וישב קפ, א (תרגום): "כשיוסף הלך מיעקב, היה בן י"ז שנה. וכל שאר השנים, היה יעקב בוכה (ומתרפק) על י"ז שנים אלה... ולכן הקב"ה נתן לו י"ז שנים אחרונות בארץ מצרים, בשמחה, בכבוד ובכל השלימויות. בנו יוסף היה מלך, וכל בניו היה לפניו. י"ז שנים נקראו 'חיים' (מלשון 'ויחי') עבורו". בעל הטורים ויחי מז, כח: "ויחי יעקב בארץ. לומר שלא חיה ימים טובים בלא צער אלא כמנין ויחי (17), י"ז שנה משנולד יוסף עד שנמכר וי"ז שנה במצרים".

[10] גמרא מנחות נג, ב: "למה נמשלו ישראל לזית? לומר לך: מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיתה, אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסורין". בהערה 30, הרבי מציין לתורת שלום עמ' 26, המקשר זאת לגאולת י"ט כסלו, שאחריה אדמו"ר הזקן אמר ביאורים בחסידות הרבי יותר בפנימיות (משא"כ לפני זה, שהיו רק "תורות" וכו'). ומבאר שם: "הגם שקשה לאמר, אבל האמת הוא כן, מה הזית הזה כשכותשין אותו הוא מוציא שמנו כו', כן ע"י הקיטרוגים שהיו [בפטרבורג] נתגלה הפנימיות דוקא כו' ועיקר הכוונה היה [בגילוי זה]".

[11] **הערה למוסר השיעור:** אותיות ו-ח בשיחה נכתבו כאן ובדף המקורות בקיצור יחסי, כדי להקל לקהלים מתחילים, ולהגיע להוראה הנפלאה בסוף השיחה. כמובן שלקהל מתקדם יש להתעכב יותר בע"פ על ביאור אותיות אלה.

[12] ע"פ המבואר ברש"י בסוף פרשת תולדות, אחרי שסיפור לבן נגמר, ויעקב הגיע ארצה במנוחה - יוסף היה בן 8 שנים. צרת יוסף התחילה כשהיה בן 17 שנה. ועפ"ז יוצא שהיו אכן לייעקב 9 שנות מנוחה, בארצנו הקדושה, ללא דאגה.

[13] ביטוי בגמרא ברכות הנ"ל (יז, א). כשהחכמים היו הולכים מרבי אמי (או רבי חנינא), היו מאחלים לו כמה דברים, וביניהם: "עולמך תראה בחייך".

מקור 7:

ביאור החילוק בין שני סוגי השלווה (השלווה שיעקב ביקש וקיבל, והשלווה הנוספת שניתנה לו ע"י הקב"ה, ללא שביקש):

(א) מה שביקש יעקב וקיבל, הוא שלווה **טבעית**. איך יהודי חי בשלווה? כשהוא חי עם בניו ומשפחתו, בלי בלבולים, ושכולם הולכים בדרך ה'. זהו הדרך והאופן **הטבעי** להיות בשלווה...

(ב) בהמשך, הקב"ה נתן לו שלווה **על־טבעית** במצרים. ע"פ טבע, עצם ההִמצאות בארץ זרה, הוא כבר מבלבל. ומה גם בארץ מצרים, "**ערוות** הארץ", שזה בלבול גדול ביותר לשלוה **אמתית**... ומ"מ, סיבב הקב"ה שדווקא **שמה**, ימצא יעקב שלוה גשמית **ורוחנית**, באופן היותר נעלה, בדומה להנאה **שבעולם הבא**[14].

וכאן שמים לב לדבר תמוה: השלווה השנייה שהקב"ה נתן במתנה לייעקב, אינה קשורה כלל לשלווה שיעקב ביקש... ובכל זאת, הקב"ה חיכה שיעקב יבקש שלווה זו (לפי הבנתו), ורק אחר כך, נתן לו השלווה המיוחדת במתנה. למה הקב"ה חיכה לבקשת יעקב? מפני שהוא "מתאוה לתפלתן (**ובקשתן**) של צדיקים"[15]!

מקור 8:

ומכאן לומדים יסוד גדול והוראה בעבודתנו בזמננו, עד כמה חשובה **בקשת** הגאולה מהקב"ה! (ולא לחכות שתבוא מעצמו). ולא רק "**בקשה**" (סטנדרטית) אלא פשוט "**תביעה**" מהקב"ה!

וכלשון חז"ל במדרש תהלים י"ז: "תני ר' שמעון בן יוחי: ...כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא **תבעו** בנין בית המקדש. והלא דברים קל וחמר, ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם... נעשה להם כך... אנו, על אחת כמה וכמה!". [ומוסבר שם שזהו הטעם לכך שהתקינו בברכת המזון, ובתפלה (**בכל יום ויום**) ברכה בפני עצמה על הגאולה].

דבר זה הובא גם **להלכה** בבית־יוסף על הטור: "הטעם שצריך להזכיר מלכות בית דוד בברכה זו (בונה ירושלים)... לפי שצריכים אנו להזכיר מלכות שמים ומלכות בית דוד ובית המקדש ... ואין נגאלין עד שיתודו ו**יתבעו** שלשתן".

מקור 9:

אמנם בזמנו של יעקב, גם אירע **בקשתו** לשלווה, הוא הוצרך לעבור דרך צרת יוסף. אכן, בזמננו מודיע הרבי, שכבר עברו כל עניני "רוגז" ר"ל על בני ישראל, הגזירות והשמדות ל"ע, עד להשמדות האחרונות ר"ל בדורנו אנו (השואה האיומה). והקב"ה רק מתאווה לתפילתם של ישראל, **שיבקשו** הגאולה!

עצם הבקשה וה**קיווי** לגאולה, הוא כבר זכות מספקת לזכות לגאולה ולזרז את ביאתה (גם אם לנו מספיק זכויות אחרים...).

וכלשון החיד"א בספרו 'מְדְבָּר־קְדֵמוֹת': "אפילו אין ביד ישראל אלא הקיווי כדאי הם לגאולה **בשכר הקיווי** וכו'"! [וכך יש לפרש הברכה בעמידה] "את צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך - **כי** לישועתך קוינו כל היום"... גם אם אין לנו זכות, מכל מקום "תצמיח" - "כי (**מכיון** ש)לישועתך קוינו", ויש לנו הקיווי, ובשכר הקיווי כדאי שתגאלנו!". ***כן תהיה לנו, נאו!***

---

[14] **לקהל מתקדם:** עפ"ז יובן למה דווקא צרת יוסף הייתה הכלי לשלווה זו, ולא צרת לבן ועשיו. צרותיו הקודמות של יעקב היו "מסתברות", הרי זהו במסגרת המלחמה של הקדושה נגד כוחות הרע, שזה אמנם דבר קשה, אבל זהו תפקיד האדם בארץ. משא"כ בצרת יוסף, שאין כאן שום מלחמה או בירור של הרע... וכנראה, עיקר מטרתה היא הצער והצרה, ותו לא... ו"רוגז" זה שהוא כמו "גזירה" **ללא טעם מובן**, העלה את יעקב למדריגת שלווה זו, **שלמעלה מגדר נברא**.

[15] ביבמות סד, א מוסבר שזהו הטעם לכך ש"היו אבותינו עקורים". כדי שיתפללו.